

THE ISSUE OF RELATION BETWEEN THE DEFINITION OF THE ACT AND THE LAWLESSNESS, INTENT AND GUILT

Nona Todua

*Doctor of Law, Professor at Faculty of Law of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University,
Head of Criminal Law and Criminal Procedure Law
Scientific-Research Institution of Faculty of Law*

Email: nonatodua@yahoo.com

ABSTRACT

The article discusses the controversial issues in the doctrine up to now: 1. What is the relationship between the structure of the action (crime) and the wrongfulness? 2. What is the relationship between intention and guilt – is intention a form of guilt or its sign?

It is well founded in the article that the implementation of the structure of the action is only an indication of wrongfulness, but it does not in itself indicate that the committed action is necessarily wrongful.

If this was true, then the three signs of the crime would be superfluous, and only two signs would remain: a) the composition of the action (which in itself would include wrongfulness of the law) and guilt. or b) wrongdoing (which included in itself the composition of the action) and guilt.

Accordingly, the composition of an action taken separately (taken autonomously) is neither wrongful nor rightful – the composition of an action is a judgment on the fact, it is not an evaluative judgment. It can be committed in a circumstance that excludes wrongfulness, or without such circumstance (there may not be a single circumstance present that excludes wrongfulness). Only after clarifying this issue, conclusion whether the committed action is wrongful or rightful can be made.

As for intent, the article argues that it is a form of guilt, not a sign of it. Guilt is not reprimanding a person for an illegal act committed by him/her (such an act is committed by a mentally ill person), but it is a person's irresponsibility to a normatively established obligation, which manifests itself in the form of intent or carelessness. If the intention is not a form of guilt and it is "in the mind of the judge", then it turns out that the crime has two authors: the perpetrator (who commits the criminal injustice) and the judge (who was the author of the guilt).

Thus, it will turn out that guilt is not the third and inseparable sign of crime, but it is introduced from the outside and joins the committed criminal injustice, as a result of which a crime with its three signs is created. Such a conclusion is devoid of any legal argumentation.

KEYWORDS: Judgment, Irresponsibility, Lawful

სისხლის სამართლის დოქტრინაში ინტერესს იწვევს ისეთი მეთოდოლოგიური საკითხები, როგორებიცაა:

ა) რა მიმართებაშია ერთმანეთთან ქმედების შემადგენლობა (დანაშაულის პირველი ნიშანი)* და მართლწინააღმდეგობა (დანაშაულის მეორე ნიშანი)**?

ბ) რა მიმართებაშია ერთმანეთთან განზრახვა და ბრალი?

I. დავიწყობთ პირველი საკითხით

ისმის კითხვა: ქმედების შემადგენლობის არსებობა თუ გულისხმობს იმას, რომ ეს ქმედება აუცილებლად მართლსაწინააღმდეგობა? ქმედების შემადგენლობა თუ მოიცავს თავის თავში მართლწინააღმდეგობასაც?

ცნობილია, რომ ქმედების შემადგენლობა არის აღწერილობითი მსჯელობა, ანუ მსჯელობა ფაქტზე (მსჯელობა არსზე). სწორადაა აღნიშნული ლიტერატურაში, რომ დანაშაულის შემადგენლობაში შედის მოქმედების ყველა ნიშანი (იგულისხმება როგორც ობიექტური, ისე სუბიექტური ნიშანი) და იგი აკრძალვის მატერიალურ საფუძველს წარმოადგენს. ამდენად, პასუხობს კითხვაზე – როგორი ქმედებაა აკრძალული.¹

პირის ქმედებაში დანაშაულის შემადგენლობის არსებობა მხოლოდ ინდიცია (მითითებაა) და სხვა არაფერი. იგი მითითებს მხოლოდ იმაზე, რომ მოქმედება ეწინააღმდეგება სისხლის სამართლის ნორმებს, ე.ი. ცალკეულ აბსტრაქტულ აკრძალვებს, რომელიც კოდექსის კერძო ნაწილის მუხლებშია მოცემული.²

მართლწინააღმდეგობა კი სულ სხვა შინაარსის ცნებაა. იგი ნიშნავს იმას, რომ ქმედება მიმართულია მართლწესრიგის, როგორც მთლიანობის წინააღმდეგ.³ ამდენად, მართლწინააღმდეგობა ქმედების ღირებულებით-შეფასებითი მსჯელობაა (მსჯელობა ჯერარსზე).***

შესაბამისად, ქმედების შემადგენლობა თავისი ბუნებით ვერ იქნება შეფასებითი, რადგან მსჯელობა ფაქტზე არ გულისხმობს ამ ფაქტის შეფასებას მისი სამართლებრივი ღირებულების თვალსაზრისით.

სულ სხვა საკითხია, რომ ქმედების (დანაშაულის) შემადგენლობა შედგება როგორც ფაქტობრივი (აღწერილობითი), ისე შეფასებითი ნიშნებისაგან. ეს შეფასებითი ნიშანი (მაგალითად, განსაკუთრებული სისასტიკე მკვლელობისას) არ გულისხმობს ჩადენილი ქმედების სამართლებრივ შეფასებას მართლწინააღმდეგობა-მართლზომიერების თვალსაზრისით. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, ქმედების არსებობა მხოლოდ ინდიცია (მითითებაა) და სხვა არაფერი. იგი მითითებს მხოლოდ იმაზე, რომ მოქმედება ეწინააღმდეგება სისხლის სამართლის ნორმებს, ე.ი. ცალკეულ აბსტრაქტულ აკრძალვებს, რომელიც კოდექსის კერძო ნაწილის მუხლებშია მოცემული.²

მართლწინააღმდეგობა კი სულ სხვა შინაარსის ცნებაა. იგი ნიშნავს იმას, რომ ქმედება მიმართულია მართლწესრიგის, როგორც მთლიანობის წინააღმდეგ.³ ამდენად, მართლწინააღმდეგობა ქმედების ღირებულებით-შეფასებითი მსჯელობაა (მსჯელობა ჯერარსზე).***

* დანაშაულის შემადგენლობის საკითხზე იხ. წერეთელი, თ., 2007. სისხლის სამართლის პრობლემები. ტომი I. თბილისი: გვ. 77-94; ნაჭყებია, გ., 2019. წიგნში: სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, სახელმძღვანელო. თბილისი: გვ. 118-126; ტურავა, მ., 2013. სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, თბილისი: გვ. 83-89.

** ქმედების მართლწინააღმდეგობის საკითხზე იხ. წერეთელი, თ., დასახ. ნაშრ. გვ. 94-100.

1 შეად. წერეთელი, თ., 2010. სისხლის სამართლის პრობლემები, ტომი მე-4, თბილისი: გვ. 127. (განხილულია ჰ. ველცელის შეხედულება დანაშაულის სისტემაზე – Welzel, H., 1957. Das neue Bild des Strafrechtssystems. Göttingen: s. 2021.).

2 შეად. წერეთელი, თ., იქვე.

3 შეად. წერეთელი, თ., იქვე.

*** მართლწინააღმდეგობის საკითხზე გერმანულ სისხლის სამართლის მეცნიერებაში იხ. გამყრელიძე, თ., 2013. სისხლის სამართლის პრობლემები. ტომი II, თბილისი: გვ. 11-70.

დების (დანაშაულის) შემადგენლობაში არსებული შეფასებითი ნიშანი არ წარმოადგენს თვით დანაშაულის შეფასებით ნიშანს, რომელიც აფასებს ამ ქმედებას, ვითარცა მართლსაწინააღმდეგოს.*

გამომდინარე აქედან, პასუხი უნდა გაეცეს რამდენიმე კითხვას:

შესაძლებელია თუ არა ქმედების შემადგენლობიდან ამ ქმედების მართლწინააღმდეგობაზე პირდაპირ – ლოგიკური (ანუ ავტომატური) დასკვნა?⁴ სხვაგვარად რომ ვთქვათ, ის ფაქტი, რომ სახეზეა რომელიმე დანაშაულის შემადგენლობა (ქმედების შემადგენლობა), ნიშნავს თუ არა იმას, რომ ეს ქმედება იმთავითვე (აუცილებლად) მართლსაწინააღმდეგოა? ქმედების შემადგენლობის არსებობა თავისთავად თუ ნიშნავს მართლწინააღმდეგობის არსებობასაც?

თუ შეიძლება ქმედების შემადგენლობა განხორციელდეს მართლწინააღმდეგოდ (ანუ ქმედების შემადგენლობა თუ შეიძლება იყოს მართლწინააღმდეგო აქტი)?

დასმულ პირველ კითხვაზე ლიტერატურაში სწორადაა გაცემული პასუხი: ქმედების შემადგენლობის არსებობა აუცილებლად რომ ნიშნავდეს მართლწინააღმდეგობის არსებობასაც, მაშინ ქმედების შემადგენლობა და მართლწინააღმდეგობა ერთმანეთში აითქვიფებოდა. ამ თვალსაზრისით ქმედების შემადგენლობა დანაშაულის ნიშნებიდან გაქრებოდა და დანაშაულის სამკვალიანი სისტემიდან მხოლოდ ორი დარჩებოდა – ქმედების მართლწინააღმდეგობა და ბრალი.⁵

ჩვენი აზრით, ეს მოსაზრება შეიძლება სხვაგვარადაც დასაბუთდეს.

კერძოდ, ქმედების შემადგენლობის არსებობა აუცილებლად რომ გულისხმობდეს მართლწინააღმდეგობის არსებობასაც, მაშინ დანაშაულის ნიშნებიდან გაქრებოდა მართლწინააღმდეგობა, როგორც მისი მეორე ნიშანი. შესაბამისად, დანაშაულის სამკვალიანი სისტემიდან დარჩებოდა მხოლოდ ორი – ქმედების შემადგენლობა (რომელიც თავისთავად მართლწინააღმდეგობასაც მოიცავს) და ბრალი.

უდავოა, რომ თუ ქმედება მართლსაწინააღმდეგოა, იგი ვერ იქნება მართლწინააღმდეგო, მაგრამ საინტერესოა: თუ შეიძლება, ქმედება, რომელიც არაა მართლსაწინააღმდეგო (რადგან ეს საკითხი ჯერ არაა დადგენილი), არც მართლწინააღმდეგო იყოს?⁶

სხვაგვარად რომ ვთქვათ, ის ფაქტი, რომ ქმედების მართლწინააღმდეგობა ჯერჯერობით არაა დადგენილი, უსათუოდ თუ ნიშნავს იმას, რომ ეს ქმედება აუცილებლად მართლწინააღმდეგოა?

რა თქმა უნდა, ეს არ ნიშნავს ამას და სწორედ ასეთია სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული ქმედების შემადგენლობა. როგორც კი განხორციელდება სს კანონით გათვალისწინებული ქმედების შემადგენლობა, ეს ქმედება უკვე არაა მართლწინააღმდეგო აქტი, რადგან იგი სცილდება დანაშაულის თავიდან აცილების გამო სისხლისსამართლებრივი ურთიერთობის ფარგლებს.⁷

თუმცა საქმეც ისაა, რომ თავისთავად

* ქმედების შემადგენლობის ფაქტობრივი და შეფასებითი ნიშნების საკითხზე იხ. ნაჭყებია, გ., 2019. წიგნში: სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი. სახელმძღვანელო. ნაჭყებია, გ. და თოდუა, ნ., „რედ.-ები“, თბილისი: გვ. 123-124.

4 იხ. ნაჭყებია, გ., 2019. წიგნში: სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი. დასახ. სახელმძღვანელო. გვ. 186.

5 შეად. ნაჭყებია, გ., იქვე.

6 შეად. ნაჭყებია, გ., იქვე. გვ. 187.

7 შეად. ნაჭყებია, გ., იქვე. გვ. 188.

ქმედების შემადგენლობა, ცალკე აღებული, მართლსაწინააღმდეგოც არაა, რადგან ჯერაც არაა დადგენილი, ჩადენილია თუ არა იგი მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველ გარემოებაში.

ეს კი იმას ნიშნავს, რომ ქმედების შემადგენლობის დადგენის ეტაპზე ადგილი არა აქვს ამ ქმედების შეფასებას სამართლებრივი ღირებულების თვალსაზრისით და ეს საკითხი შემდგომ შეფასებას მოითხოვს.

საკითხში უკეთ გარკვევისათვის უნდა აღინიშნოს შემდეგი: აღიარებულია, რომ არსებობს მართლწინააღმდეგობის ორგვარი გაგება – ფორმალური და მატერიალური.*

შესაბამისად, ხომ შეიძლება ითქვას, რომ სისხლის სამართლის კერძო ნაწილში მოცემული დანაშაულის შემადგენლობა წარმოადგენს ფორმალურ მართლწინააღმდეგობას? ანუ დანაშაულის შემადგენლობა ცალკე აღებული ფორმალურად ხომ მართლსაწინააღმდეგოა?

ამ საკითხზე სწორადაა აღნიშნული იურიდიულ ლიტერატურაში: ფორმალურად მართლსაწინააღმდეგო ქმედება ყოველთვის არ წარმოადგენს სისხლის-სამართლებრივ უმართლობას.** რადგან არსებობს რიგი გარემოებები, რომელთა არსებობის შემთხვევაში ქმედების (დანაშაულის) შემადგენლობის განხორციელება არ შეიძლება იქნეს მიჩნეული მართლწესრიგის ხელყოფად.⁸

ამ სწორ მოსაზრებას უნდა დავუმატოთ ისიც, რომ საქართველოს მოქმედი სისხლის სამართლის კანონმდებლობა მართლწინააღმდეგობაში გულისხმობს არა მის ფორმალურ, არამედ მატერიალურ გაგებას, რომლის უდავო დადასტურებაა სსკ-ს მე-7 მუხლის მე-2 ნაწილის არსი.**

მოქმედი კანონმდებლობა მართლწინააღმდეგობაში მის ფორმალურ გაგებას რომ გულისხმობდეს, მაშინ ქმედების (დანაშაულის) შემადგენლობა თავისთავში მოიცავდა მართლწინააღმდეგობასაც და დანაშაულის ცნებიდან გაქრებოდა მითითება მართლწინააღმდეგობაზე, როგორც დანაშაულის მეორე და აუცილებელ ნიშანზე.

ამდენად, როცა დანაშაულის მეორე ნიშნად აღიარებულია მართლწინააღმდეგობა, მასში იგულისხმება მისი არა ფორმალური, არამედ მატერიალური გაგება.

გამოდის, რომ, თუკი დანაშაულის სამი ნიშნიდან ცალკე (ავტონომიურად) ავიღებთ ქმედების შემადგენლობას (დანარჩენი ნიშნებისაგან დამოუკიდებლად), იგი არც მართლზომიერია და არც მართლსაწინააღმდეგო.

ვითარება შეიცვლება მას შემდეგ, როცა გაირკვევა, იყო თუ არა ეს ქმედება ჩადენილი მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველ გარემოებაში – თუ დადგი-

* მართლწინააღმდეგობის ამ სახეების შესახებ იხ. ნაჭყებია, გ., 2011. წიგნში: დასახ. სახელმძღვანელო. გვ. 182-183; ტურავა, მ., 2011. დანაშაულის მოძღვრება. თბილისი: 2011, გვ. 324-325; ტურავა, მ., 2013. სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა. თბილისი: გვ. 163-164; ხერხეულიძე, ი., 2019. წიგნში: სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი. სახელმძღვანელო. ნაჭყებია, გ. და თოდუა, ნ., „რედ.-ები“, თბილისი: გვ. 195-196.

** სისხლის სამართლებრივი უმართლობის საკითხზე იხ. გამყრელიძე, თ., 2013. სისხლის სამართლის პრობლემები. ტომი მე-3, თბილისი: გვ. 171-172; ნაჭყებია, გ., დასახ. სახელმძღვანელოში, გვ. 190-191.

8 შეად. ტურავა, მ., 2019. დასახ. მიმოხილვა, გვ. 164; ხერხეულიძე, ი., 2019. წიგნში: სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი. სახელმძღვანელო. თბილისი: გვ. 195-196.

*** სსკ მე-7 მუხლის მე-2 ნაწილის სამართლებრივ არსზე იხ. ტურავა, მ., 2011. დანაშაულის მოძღვრება. თბილისი: გვ. 58-65.

ნდა, რომ იგი არ იყო ჩადენილი ასეთ გარემოებაში, მაშინ ქმედება შეფასდება, როგორც მართლსაწინააღმდეგო. თუმცა ამ დროიდან უკვე შეიცვლება მისი სამართლებრივი სახელწოდება – სახეზე იქნება არა ქმედების შემადგენლობა, არამედ მართლსაწინააღმდეგო ქმედება (ანუ სისხლისსამართლებრივი უმართლობა).*

რაც შეეხება მეორე კითხვას: თუ შეიძლება არსებობდეს ქმედების შემადგენლობა და იგი იყოს მართლზომიერი აქტი? დასმულ კითხვას პასუხი რომ გავცეთ, უნდა გავარკვიოთ, თუ ხორციელდება ქმედების შემადგენლობა მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველ გარემოებაში?

კითხვაზე დადებითი პასუხის გაცემა ადვილია აუცილებელი მოგერიებისა (სსკ-ს 28-ე მ.) და უკიდურესი აუცილებლობის (სსკ-ს 30-ე მ.) საკანონმდებლო ცნების მხედველობაში მიღებით. კერძოდ, მათში ნათქვამია: „მართლსაწინააღმდეგოდ არ მოქმედებს ის, ვინც ამ კოდექსით გათვალისწინებულ ქმედებას ჩაიდენს“.

უდავოა, რომ „ამ კოდექსით გათვალისწინებული ქმედება“ სხვა არაფერია, თუ არა ქმედების საკანონმდებლო შემადგენლობა.

გამოდის, რომ მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი გარემოების შემთხვევაშიც პირი ახორციელებს ქმედების (დანაშაულის) შემადგენლობას, მაგრამ იგი არ მოქმედებს მართლსაწინააღმდეგოდ.

მართლაც, სახეზე რომ არ იყოს ქმედების შემადგენლობა (ანუ დანაშაულის პირველი ნიშანი), მაშინ არც დაისმებოდა საკითხი, არის თუ არა ეს ქმედება ჩადენილი მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველ გარემოებაში?

ხოლო ის ფაქტი, რომ ამ დროს პირი არ მოქმედებდა მართლსაწინააღმდეგოდ, ნიშნავს იმას, რომ მისი ქმედება მართლზომიერია. შესაბამისად, მართლ-

წინააღმდეგობის გამომრიცხველ გარემოებაში (მაგ., აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობაში) ჩადენილი ქმედება მართლზომიერია.

საბოლოოდ, ქმედების შემადგენლობისა და მართლწინააღმდეგობის მიმართების საკითხზე უნდა დავასკვნათ შემდეგი: ქმედების შემადგენლობა (ფაქტის მსჯელობა) ცალკე აღებული (ანუ ავტონომიურად აღებული), არაა შეფასებითი – იგი არც მართლზომიერია და არც მართლსაწინააღმდეგოა. ამდენად, ქმედების შემადგენლობის დადასტურება თავისთავად (ავტომატურად) არ ნიშნავს იმას, რომ სახეზე გვაქვს დანაშაულის მეორე ნიშანიც – მართლწინააღმდეგობა.

მხოლოდ მას შემდეგ, რაც გაირკვევა, იყო თუ არა ეს ქმედება ჩადენილი მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველ გარემოებაში, მას უკვე მიეცემა სამართლებრივი შეფასება – იგი ან მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი არც ერთი გარემოება), ან მართლზომიერი (თუ სახეზეა მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი რომელიმე გარემოება).

შესაბამისად, ამ ეტაპზე ქმედებას უკვე შეეცვლება სახელი – სახეზე გვაქნება არა ქმედების შემადგენლობა, არამედ ან მართლზომიერი ქმედება, ან მართლსაწინააღმდეგო ქმედება (სისხლისსამართლებრივი უმართლობა).

ანალოგიურ ვითარებასთან გვაქვს საქმე სისხლისსამართლებრივი უმართლობისა და ბრალის მიმართების საკითხშიც – სისხლისსამართლებრივი უმართლობის არსებობა აუცილებლად არ ნიშნავს იმას, რომ ეს ქმედება ბრალულადაა ჩადენილი. იგი შეიძლება ჩადენილი იყოს ბრალის გამომრიცხველ

* სისხლის სამართლებრივი უმართლობის საკითხზე დეტალურად იხ. გამყრელიძე, თ., 2013. სისხლის სამართლის პრობლემები. ტომი II, თბილისი: გვ. 332-397.

რომელიმე გარემოებაში.*

შესაბამისად, სისხლისსამართლებრივი უმართლობის ჩადენა აუცილებლად არ გულისხმობს იმას, რომ სახეზეა დანაშაული.

II. რაც შეეხება მეორე საკითხს (რა მიმართებაშია ერთმანეთთან განზრახვა და ბრალი), მასთან მიმართებაში ისმის კითხვა: განზრახვა ბრალის ფორმაა თუ მისი ნიშანია?

ეს საკითხი განსხვავებულადაა გადაწყვეტილი ბრალის სხვადასხვა თეორიებში. კერძოდ, ფსიქოლოგიური და ნორმატიულ-ფსიქოლოგიური თეორიის მიხედვით, განზრახვა (ისევე, როგორც გაუფრთხილებლობა) ბრალის ფორმაა.**

ფინალისტური მოძღვრების მიხედვით*** ბუნებრივი (არაბოროტი) განზრახვა ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობაში შედის. ხოლო ბოროტი განზრახვა, როცა სახეზეა ჩადენილი ქმედების მართლწინააღმდეგობის შეგნება (და ასე-

ვე გაუფრთხილებლობა) არაა ბრალის ფორმა, იგი ბრალის ნიშანია. ეს იმას ნიშნავს, რომ ბრალის ეტაპზე (ანუ პირის ინდივიდუალური გაკიცხვის ეტაპზე) ბოროტი განზრახვა მეტად იკიცხება, ვიდრე გაუფრთხილებლობა.⁹

უნდა ითქვას, რომ ქმედების შემადგენლობაში არაბოროტი განზრახვის მოაზრებას დიდი პრაქტიკული მნიშვნელობა აქვს უმართლობის ტიპის დასადგენად (მაგალითად, სახეზეა მკვლელობის მცდელობა თუ ჯანმრთელობის განზრახ დაზიანება) და იგი ფინალისტური მოძღვრების ძლიერ მხარედ შეიძლება ჩაითვალოს. ამასთან, საკითხისადმი ასეთი მიდგომა გამორიცხული არაა ბრალის სხვა თეორიის (მაგ., „პასუხისმგებლობის თეორიის“) აღიარების შემთხვევაშიც.

აღსანიშნავია, რომ ამ მოძღვრების მიხედვით ბრალს საერთოდ არ ახასიათებს გამოვლენის ფორმა და ეს არცაა გასაკვირი, რადგან ფინალისტური მოძღვრებით, ბრალი არის მოსამართლის ინდივიდუალური გაკიცხვა პირისა, მიერ ჩადენილი მართლწინააღმდეგო ქმედების გამო.¹⁰

შესაბამისად, თუკი ბრალი წმინდა შე-

* ბრალის გამომრიცხველი გარემოების შესახებ, იხ. გამყრელიძე, ო., 2013. სისხლის სამართლის პრობლემები. ტომი III, თბილისი: გვ. 320-338; ტურავა, მ., 2013. დასახ. მიმოხილვა, თბილისი: გვ. 212-244; თოდუა, ნ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი. დასახ. სახელმძღვ., გვ. 328-366.

** ამ თეორიების არსისა და მათი კრიტიკის შესახებ იხ. ნაჭყებია გ., წიგნში: სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, სახელმძღვანელო, ნაჭყებია, გ. და თოდუა, ნ., „რედ.-ები“, 2019. თბილისი: გვ. 239-243; ტურავა, მ., 2013. სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა. თბილისი: გვ. 208-209.

*** ფინალისტური თეორიის არსზე იხ. ტურავა, მ., 2013. სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა. თბილისი: გვ. 64-68; ნორმატივიზმის ზოგად დახასიათებასა და მის ცალკეულ მიმდინარეობებზე იხ. კუტალია, ლ., 1999. ბრალის ნორმატიული მოდელი, დოგმატურ-სისტემატიკური თავისებურებები. გამყრელიძე, ო., „რედ.“, თბილისი: გვ. 157-228; კუტალია, ლ., 2000. ბრალი სისხლის სამართალში, ბრალის გენეზისი. ტომი I, რედ. ტყეშელიაძე, გ. და ტურავა, მ., თბილისი: გვ. 456-529; ამ თეორიის კრიტიკაზე იხ. კუტალია, ლ., 2000. ბრალი სისხლის სამართალში, ბრალის გენეზისი. ტომი I. ტყეშელიაძე, გ. და ტურავა, მ., „რედ.-ები“, თბილისი: გვ. 544-631; ნაჭყებია, გ., 2019. წიგნში: სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი. სახელმძღვ. ნაჭყებია, გ. და თოდუა, ნ., „რედ.-ები“, თბილისი: გვ. 243-247.

9 იხ. ტურავა, მ., 2013. დასახ. მიმოხილვა, თბილისი: გვ. 129.

10 იხ. ტურავა, მ., იქვე, გვ. 209.

ფასებაა (ანუ მხოლოდ გაკიცხვია), მაშინ ლოგიკურია, რომ გაკიცხვის ფორმა მოსამართლის მიერ სახელმწიფოს სახელით გამოტანილი განაჩენი იქნება და სხვა არაფერი – იგი ვერ იქნება განზრახვა ან გაუფრთხილებლობა.

პროფ. ო. გამყრელიძის მოსაზრება ამ საკითხში რამდენადმე განსხვავებულია. იგი დიფერენცირებულად უდგება დასმულ საკითხს იმის მიხედვით, განზრახვა სახეზე თუ გაუფრთხილებლობა.

მისი აზრით, განზრახვა, მართლაც, წმინდა ფსიქოლოგიური კატეგორიაა და იგი შეიძლება იყოს დადებითიც და უარყოფითიც, კეთილიც და ბოროტიც. განზრახვა, როგორც წმინდა ფსიქოლოგიური კატეგორია, ქმედების ელემენტია და მას შეფასება სჭირდება, რაც ბრალის დადგენის დროს უნდა მოხდეს.¹¹

რაც შეეხება გაუფრთხილებლობას, პროფ. გამყრელიძის აზრით, არ შეიძლება მისი დაყოფა დადებით და უარყოფით გაუფრთხილებლობად. იგი ყოველთვის გულისხმობს ქმედების უარყოფით შეფასებას. ეს შეფასება ბრალის დონეზე უნდა მოხდეს.¹²

სხვაგვარად წყდება ეს საკითხი ბრალის იმ თეორიის შესაბამისად (რასაც შეიძლება ვუწოდოთ „პასუხისმგებლობის თეორია“), რომლის მიხედვით, ბრალი არის ნორმატიულად დადგენილი ვალდებულებისადმი სუბიექტის უპასუხისმგებლო დამოკიდებულება, როგორც ანტისაზოგადოებრივი ქმედების სუბიექტური მიზეზი, რომელიც განზრახვისა ან გაუფრთხილებლობის ფორმით (ზოგჯერ მათი ერთიანობით) გამოიხატება

და ნეგატიური პასუხისმგებლობის საფუძველია.¹³

როგორც ვხედავთ, ამ მოსაზრების მიხედვით განზრახვა (ასევე გაუფრთხილებლობაც) ბრალის ფორმაა, რადგან პირის უპასუხისმგებლობა ნორმატიული ვალდებულებისადმი აუცილებლად გულისხმობს ამ უპასუხისმგებლობის გამოვლენის ფორმას.

სხვაგვარად რომ ვთქვათ, უპასუხისმგებლობა ბრალის შინაარსია, რომელიც აუცილებლად მოითხოვს თავისი გამოვლინების ფორმას (შინაარსისა და ფორმის ერთიანობის ფილოსოფიური კანონი) და ეს ფორმა განსაკუთრებით განზრახვა ან გაუფრთხილებლობა. სხვაგვარი ფორმით უპასუხისმგებლობა ვერ გამოვლინდება – თუ ქმედება არაა ჩადენილი, არც განზრახ (იგულისხმება ბოროტი განზრახვა – სსკ-ს მე-9 მ.) და არც გაუფრთხილებლობით, მაშინ შეუძლებელია ვამტკიცოთ, რომ პირმა უპასუხისმგებლობა გამოავლინა დადგენილი ვალდებულებისადმი.

კერძოდ, განზრახვისას (რამიც, რა თქმა უნდა, სსკ-ს მე-9 მუხლის მიხედვით, იგულისხმება მისი სამივე კომპონენტი მართლწინააღმდეგობის შეგნების ჩათვლით) ადგილი აქვს ნორმატიული ვალდებულების შეგნებულ უარყოფას (პირდაპირი განზრახვისას) ან გულგრილობას (არაპირდაპირი განზრახვისას),¹⁴ ხოლო გაუფრთხილებლობისას – მის უგულუბე-ლყოფას.¹⁵

სწორედ ამიტომაც, განზრახვა ბრალის (ანუ უპასუხისმგებლობის) გაცილებით მაღალი ხარისხია,* ვიდრე გაუფრ-

11 შუად. გამყრელიძე, ო., 2013. სისხლის სამართლის პრობლემები. ტომი III, თბილისი: გვ. 173.

12 შუად. იქვე. გვ. 173-174.

13 იხ. ნაჭყებია, გ., 2019. წიგნში: სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი. სახელმძღვანელო, ნაჭყებია, გ. და თოდუა, ნ., „რედ.-ები“, თბილისი: გვ. 252.

14 იხ. ნაჭყებია, გ., იქვე. გვ. 260.

15 იხ. ნაჭყებია, გ., იქვე. გვ. 61, 279.

თხილებლობა. იგი ბრალის იმდენად დაბალი ხარისხია, რომ სსკ-ს მე-10 მუხლის მე-4 ნაწილის თანახმად: „გაუფრთხილებლობით ჩადენილი ქმედება მხოლოდ მაშინ ჩაითვლება დანაშაულად, თუ ამის შესახებ მითითებულია ამ კოდექსის შესაბამის მუხლში“.¹⁶ იგულისხმება სსკ-ს კერძო ნაწილის შესაბამისი მუხლი.

ამდენად, მისაღებია იურიდიულ ლიტერატურაში გამოთქმული შემდეგი მოსაზრება: განზრახვა, ერთი მხრივ, წმინდა ფსიქოლოგიურად არსებობს, როგორც გარკვეული სახის ქმედებისათვის განწყობისეული, ცნობიერი მზაობა (ე.წ. ბუნებრივი, არაბოროტი განზრახვა), მაგრამ, მეორე მხრივ, იმის მიხედვით, თუ რა არის განზრახვის, როგორც ადამიანის ინტელექტის, ნებელობისა და ემოციის ერთიანობის საგანი, ანუ „განზრახვი“, განზრახვის შინაარსი იცვლება. კერძოდ, სუბიექტის ცნობიერება ვერ დარჩება მხოლოდ წმინდა ფსიქოლოგიურ ფენომენად მაშინ, როცა ამ ცნობიერების საგანია როგორც სამართლებრივი ურთიერთობა სახელმწიფოსა და სუბიექტს შორის, ასევე სახელმწიფოს წინაშე სუბიექტის პოზიტიური პასუხისმგებლობა მართლზომიერი ქმედებისათვის. აქედან გამომდინარე, დანაშაულის ჩადენის გამო ყველაფერი უკუდმა ტრიალდება – მართლზომიერი ქმედების მოვალეობის აღსრულების ნაცვლად, სუბიექტი, პირიქით, არღვევს ამ მოვალეობას. მეორეც, ნაცვლად იმისა, რომ ამ მოვალეობას მოჰკიდებოდა პასუხისმგებლურად, პირიქით, უპასუხისმგებლოდ, ანუ ბრალეულად ეკიდება მას. ეს კი მართლსაწინააღმდეგო ქმე-

დების სუბიექტური მიზეზია.¹⁷

როგორც ვხედავთ, ბრალის ფსიქოლოგიური თეორიის პრობლემა იყო და არის „ფსიქოლოგიზმი“, ანუ ის, რომ მან ბრალი მხოლოდ ფსიქიკურ პროცესებზე დაიყვანა და მხედველობიდან გამოორჩა შეფასებითი მომენტი. არადა ფსიქიკური პროცესები, მართლაც, რომ თავისუფალია შეფასებისაგან (მორალობა/ამორალობის თვალსაზრისით), ხოლო ბრალი შეფასების გარეშე წარმოუდგენელია.

გარდა ამისა, ამ თეორიის სერიოზული ნაკლი იყო ის, რომ იგი ვერ ხსნიდა დაუდევრობას, როგორც ბრალეული ქმედების გამოვლინებას – დაუდევრობისას პირს არა აქვს გაცნობიერებული, რომ არღვევს წინდახედულობის ნორმას და არც შედეგს ითვალისწინებს. ანუ სახეზე არაა ფსიქიკური დამოკიდებულება ჩადენილი ქმედებისა და შედეგისადმი.

ამ ნაკლის გამოსწორების მცდელობა ჰქონდა ბრალის ნორმატიულ-ფსიქოლოგიურ თეორიას, რომელმაც ფსიქიკურ პროცესებთან ერთად მის ცნებაში შეესება შეიტანა, რითაც დიდი ნაბიჯი გადაიღო წინ. თუმცა ვერც ეს თეორია ხსნის დაუდევრობის, როგორც ბრალეული ქმედების არსს, რადგან დაუდევრობისას სახეზე არაა ფსიქიკური დამოკიდებულება ჩადენილი ქმედებისა და შედეგისადმი. ამდენად, გაუგებარია, რომელი ფსიქიკური დამოკიდებულებისათვის იციცხება პირი დაუდევრობისას.

როგორც ვხედავთ, ბრალის ნორმატიულ-ფსიქოლოგიურმა თეორიამ ბრალში მექანიკურად გააერთიანა ფსიქიკური და შეფასებითი მომენტები. შესაბამისად, ამ თეორიამ თავი ვერ დააღწია ეკლექტიზმს.

* ბრალის ხარისხის შესახებ, იხ. ნაჭყებია, გ., დასახ. სახელმძღვანელოში, გვ. 294-298.

16 ნაწ. 4, მუხ. 10, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი. [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/16426?publication=246>> [წვდომის თარიღი 25 ნოემბერი 2022].

17 შეად. ნაჭყებია, გ., 2019. წიგნში: დასახ. სახელმძღვანელო, თბილისი: გვ. 263-264.

რაც შეეხება ბრალის ფინალისტურ თეორიას, მისი დამსახურება ისაა, რომ მან შეფასების მომენტზე გააკეთა აქცენტი, მაგრამ სერიოზული ნაკლი არის ის, რომ იგი მეორე უკიდურესობაში გადავარდა – ბრალი საერთოდ მოწყვიტა ფსიქიკურ პროცესებს და წმინდა შეფასებაზე დაიყვანა, რითაც იგი ისეთ ფენომენად წარმოაჩინა, რაც „მოსამართლის თავშია“ და არა ქმედების ამსრულებლის „თავში“.¹⁸

მართლაც, თუკი ბრალი მხოლოდ შეფასებაა (ანუ მხოლოდ გაკიცხვაა), მაშინ იგი ვერ იქნება ქმედების ამსრულებლის „თავში“, რადგან შეუძლებელია პირი სახელმწიფოს სახელით (განაჩენში) კიცხავდეს მის მიერ ჩადენილ ქმედებას და საკუთარ თავს.

ბრალის საკითხის გადაწყვეტა ფინალისტური მოძღვრების შესაბამისად მიუღებლად უნდა ჩაითვალოს, რადგან:

ა) თუკი ბრალი მხოლოდ შეფასებაა (მხოლოდ გაკიცხვაა) და ამდენად, „მოსამართლის თავშია“, მაშინ გამოდის, რომ იგი არ ყოფილა დანაშაულის მესამე ნიშანი. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, დანაშაულის ჩადენისას იგი თურმე არ არსებობს და მხოლოდ „შემდეგ ჩნდება“ (რაც არ შეესაბამება სინამდვილეს).

სხვა საკითხია, რომ პირის ბრალეულობის საკითხი დანაშაულის ჩადენის შემდეგ დგინდება სასამართლოს მიერ. თუმცა ეს სრულებით არ ნიშნავს იმას, რომ ბრალი შემდეგ ჩნდება, იგი მხოლოდ დგინდება შემდეგ. შესაბამისად, მოსამართლე არ „აჩენს ბრალს“, იგი ადგენს პირის ბრალეულობას;

ბ) მართლაც, თუკი ბრალი არის არა თავად ქმედების ამსრულებლის „თავში“, არამედ სხვა პირის (თუნდაც მოსამართლის) „თავშია“, მაშინ იგი ვერ იქნება იმ დანაშაულის მესამე და განუყოფელი ნიშანი, რაც ჩადენილია ამსრულებლის

მიერ. აქედან კი გამოვა, რომ ბრალი „გარედან შეიტანება“ და უერთდება ჩადენილ უმართლობას (რაც არ შეესაბამება სინამდვილეს);

გ) ის ფაქტი, რომ სასამართლო ადგენს პირის ბრალეულობას, კერძოდ, იმას, მიუძღვის თუ არა მას ბრალი ჩადენილ ქმედებაში, ნიშნავს არა იმის დადგენას, „მიუძღვის თუ არა პირს გაკიცხვა“ ჩადენილ ქმედებაში (შეუძლებელია, პირს „მიუძღოდეს ან არ მიუძღოდეს გაკიცხვა“), არამედ იმას, „მიუძღვის თუ არა მას უპასუხისმგებლობა“ მის მიერ ჩადენილ ქმედებაში.

გამომდინარე აქედან, ბრალის დადგენა ნიშნავს არა „გაკიცხვის დადგენას“ (შეუძლებელია ასეთი რამის დადგენა – პირი, შესაძლებელია, გაიკიცხოს ან არ გაიკიცხოს), არამედ პირის „უპასუხისმგებლობის დადგენას“;

დ) თავად გამოთქმა – „პირს ბრალი მიუძღვის ჩადენილ ქმედებაში“, გულისხმობს იმას, რომ იგი „წინ მიუძღვის“ პირს ქმედების ჩადენისას. შესაბამისად, შეუძლებელია, ქმედების ამსრულებელს და ჩადენილ ქმედებას წინ მიუძღოდეს გაკიცხვა (გაკიცხვას ადგილი აქვს შემდგომში – განაჩენის გამოტანისას), მაგრამ სავსებით ბუნებრივია, მას და მის ქმედებას წინ მიუძღოდეს პირის უპასუხისმგებლობა.

ე) თუკი ბრალი მხოლოდ გაკიცხვაა პირისა, მის მიერ ჩადენილი მართლსაწინააღმდეგო ქმედების გამო, მაშინ ისმის კითხვა: რატომ არ იკიცხება შეურაცხადი პირი, რომელმაც ჩაიდინა მართლსაწინააღმდეგო ქმედება?

ბრალის ნორმატივისტული თეორიის მიერ ჩამოყალიბებული ცნებიდან გამომდინარე, (ბრალი არის მოსამართლის ინდივიდუალური გაკიცხვა პირისა, მიერ ჩადენილი მართლსაწინააღმდეგო ქმედების გამო), ამ კითხვაზე პასუხის გაცემა

18 იხ. ტურავა, მ., დასახ. მიმოხილვა, გვ. 209.

შეუძლებელია – ეს პასუხი არ გამომდინარეობს ბრალის ამ ცნებიდან. პირიქით, ამ ცნებიდან იქმნება შთაბეჭდილება, რომ თუკი პირი ჩაიდენს მართლსაწინააღმდეგო ქმედებას, იგი აუცილებლად დაექვემდებარება მოსამართლის მიერ ინდივიდუალურ გაკიცხვას, რაც აისახება განაჩენში.

სამაგიეროდ დასმულ კითხვაზე პასუხის გაცემა ადვილია ბრალის პასუხისმგებლობის თეორიიდან გამომდინარე – შეურაცხადი პირი იმიტომ არ იკიცხება, რომ მას არა აქვს უნარი, პასუხისმგებლობით მოეკიდოს ნორმატიულ ვალდებულებას. ანუ ასეთი პირის მხრიდან მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩადენა არ ნიშნავს იმას, რომ იგი უპასუხისმგებლოდ მოეკიდა ამ ვალდებულებას;

ვ) შესაბამისად, სწორადაა აღნიშნული გერმანულ ლიტერატურაში, გასაკიცხაობა არის პასუხისმგებლობის აუცილებელი, მაგრამ არა საკმარისი პირობა... ბრალის ნორმატიულმა ცნებამ შემდგომი განვითარება უნდა ჰპოვოს და გარდაისახოს ე.წ. პასუხისმგებლობის ნორმატიულ ცნებად.¹⁹ ბრალის წმინდა შეფასებაზე (მხოლოდ გაკიცხვაზე) დაყვანით, აქცენტი კეთდება მის მხოლოდ ფორმალურ მხარეზე და არა მატერიალურ (ანუ შინაარსობრივ) მხარეზე. კერძოდ, ბრალის ამ ცნებიდან არ ჩანს, თუ რა გარემოებებზეა დამყარებული ეს გაკიცხვა?²⁰

ზ) საერთოდაც, საკითხი: არის თუ არა პირი ბრალუნარიანი, ნიშნავს არა იმის გარკვევას, არის თუ არა ეს პირი „გაკიცხვუნარიანი“ (შეუძლებელია პირი იყოს ან არ იყოს ასეთი უნარის მატარებელი,

რადგან გაკიცხვის ავტორი მოსამართლეა და არა თავად ეს პირი), არამედ იმის გარკვევას, არის თუ არა პირი „პასუხისმგებლობუნარიანი“ – შეუძლია თუ არა მას, პასუხისმგებლობით მოეკიდოს ნორმატიულად დადგენილ ვალდებულებას (გამომდინარე თავისი ასაკიდან ან ფსიქიკური მდგომარეობიდან)?

თ) შესაბამისად, როდესაც პირი არ ცნობს თავს ბრალეულად და სასამართლოს წინაშე სვამს კითხვას: „გამაგებინეთ, სად არის აქ ჩემი ბრალი?“, იგი გვეკითხება არა იმას: „სად არის აქ ჩემი გაკიცხვა?“, არამედ იმას: „სად არის აქ ჩემი უპასუხისმგებლობა“?

ი) თუ ბრალი მხოლოდ გაკიცხვაა, მაშინ გამოდის, რომ დანაშაულს ორი ავტორი ჰყოლია: 1. ქმედების ამსრულებელი (უმართლობის ამსრულებელი) და 2. მოსამართლე.

შესაბამისად, დანაშაულის ავტორი არ ყოფილა მხოლოდ ქმედების სუბიექტი, არამედ იგი მხოლოდ უმართლობის ავტორი ყოფილა, ხოლო ბრალისა – მოსამართლე;

კ) ზემოთ თქმულიდან გამომდინარე, უნდა ვაღიაროთ, რომ ბრალი მართლაც არის რაღაც ისეთი ფენომენი, რაც ნამდვილადაა სახელმწიფოს სახელით გაკიცხვის ღირსი. ეს რაღაც კი განლავთ პირის უპასუხისმგებლობა ნორმატიულად დადგენილი ვალდებულებისადმი, რაც უღაჳოდ იმსახურებს გაკიცხვას.

გამოდის, რომ გაკიცხვა ბრალის შედეგია (შედეგად მოსდევს ბრალს), მაგრამ იგი (გაკიცხვა) არაა თავად ბრალი.²¹

19 ob. Roxin, C., 1992. Strafrecht, Allgemeiner Teil. Band I, München: s. 540. (ციტატა აღებულია ნაშრომიდან: კუტალია, ლ., 2000. ბრალი სისხლის სამართალში, ბრალის გენეზისი. ტომი I. ტყეშელიაძე, გ., ტურავა, მ., „რედ.-ები“, თბილისი: გვ. 604-605).

20 ob. Roxin, C., 2006. Strafrecht, Allgemeiner Teil. Band I, 4. Auflage. München: 2006, s. 858-859. (ეს ციტატა იხ. ნაჭყებია, გ., 2019. წიგნში: სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი. დასახ. სახელმძღვანელო. გვ. 246).

21 ob. Bauman W., Weber, U. und Mitsch, W., 2003. Strafrecht, Allgemeiner Teil, Lehrbuch, s. 192.

შესაბამისად, გასაზიარებელია მოსაზრება, რომლის მიხედვით, ბრალი როდია ფსიქოლოგიური ელემენტებისაგან დაცლილი, წმინდა შეფასება, წმინდა ჯერარსი, ანუ გასაკიცხაობა, რომელსაც საგანი არ გააჩნია, არამედ იგი გაკიცხვის საფუძველია. სუბიექტი იკიცხება არა მხოლოდ მართლსაწინააღმდეგო ქმედები-

სათვის (ასეთ ქმედებას შეურაცხადიც სჩადის), არამედ მართლზომიერი ქმედების ვალდებულებისადმი იმ უპასუხისმგებლო დამოკიდებულებისათვის, რომელიც სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩადენით გამოიხატება.²²

22 შუად. ნაჭყებია, გ., წიგნში: სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი. სახელმძღვანელო, ნაჭყებია, გ. და თოდუა ნ., „რედ.-ები“, 2019, თბილისი: გვ. 264.

ბიბლიოგრაფია:

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. გამყრელიძე, ო., 2013. სისხლის სამართლის პრობლემები. ტომი II, თბილისი.
2. ნაჭყებია, გ., 2015. სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი. სახელმძღვანელო, თბილისი.
3. ტურავა, მ., 2011. სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება. თბილისი.
4. წერეთელი, თ., 2007. სისხლის სამართლის პრობლემები. ტომი I, თბილისი.

ნორმატიული მასალა:

1. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი. [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/16426?publication=246>>[წვდომის თარიღი 25 ნოემბერი 2022].

Bibliography:

Used Literature:

1. Gamkrelidze, O., 2013. Criminal Law Issues. volume II, Tbilisi. (in Georgian)

2. Nachkebia, G., 2015. In the book: Criminal Law, General Part. textbook. Tbilisi. (in Georgian)
3. Turava M., 2011, Criminal Law, General Part, Introduction to Crime, Tbilisi. (in Georgian)
4. Tsereteli, T., 2007. Problems of Criminal Law, volume I, Tbilisi. (in Georgian)

References:

1. compare Tsereteli, T., 2010. Criminal Law Problems. volume 4. Tbilisi: p. 127. (H. Welzel's view on the crime system is discussed – Welzel, H., 1957. Das ncuc Bild des Strafrechtssystems, Gottingen, p. 2021. (in German)). (in Georgian)
2. compare Tsereteli, T., ibid.
3. compare Tsereteli, T., ibid.
4. See Nachkebia, G., 2019. In the book: Criminal Law, General Part. Mentioned textbook. p. 186. (in Georgian)
5. compare Nachkebia, G., ibid.
6. compare Nachkebia, G., ibid. p. 187.
7. compare Nachkebia, G., ibid. p. 188.
8. compare Turava, M., 2019. mentioned review. p. 164; Kherkeulidze, I., 2019. in the book: Criminal Law, General Part. Textbook. Tbilisi: pp. 195-196. (in Georgian)
9. See Turava, M., 2013. mentioned Review. Tbilisi: p. 129. (in Georgian)
10. See Turava, M., ibid., p. 209.

11. compare Gamkrelidze, O., 2013. Criminal Law Problems. volume III. Tbilisi: p. 173. (in Georgian)
12. compare. *ibid.* pp. 173-174.
13. See Nachkebia, G., 2019. In the book: Criminal Law, General Part. Textbook, Nachkebia, G., Todua, N., eds." Tbilisi: p. 252. (in Georgian)
14. See Nachkebia, G., *ibid.* p. 260.
15. See Nachkebia, G., *ibid.* p. 279.
16. Art. 10, section 4, Criminal Code of Georgia. [online] Available at: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/16426?publication=246> [accessed 25 November 2022]. (in Georgian)
17. compare Nachkebia, G., 2019. In the book: mentioned textbook. Tbilisi: pp. 263-264. (in Georgian)
18. See Turava, M., mentioned review. p. 209. (in Georgian)
19. See Roxin, C., 1992. Strafrecht, Allgemeiner Teil. Band I, München: s. 540. (The quote is taken from the work: Kutalia, L., 2000. Guilt in Criminal Law, the Genesis of Guilt. volume I. Tkesheliadze, G. and Turava, M., "eds." Tbilisi: pp. 604-605.). (in Georgian)
20. See Roxin, C., 2006. Strafrecht, Allgemeiner Teil. Band I, 4. Auflage, München: s. 858-859. (For this quote, see Nachkebia, G., 2019. In the book: Criminal Law, General Part. mentioned textbook. p. 246. (in Georgian)). (in German)
21. See Bauman W., Weber, U und Mitsch, W., Strafrecht, Allgemeiner Teil. Lehrbuch, 2003, p. 192. (in German)
22. compare. Nachkebia G., in the book: Criminal law, General Part. textbook. "Nachkebia, G. and Todua, N., "Eds." 2019. Tbilisi: p. 264. (in Georgian)